

Сибірцева Людмила Сергіївна,

аспірантка кафедри кримінального права та кримінології,
факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Національної поліції України

(Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-7322-5763>

ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 441 КК УКРАЇНИ

У статті досліджено об'єкт кримінального правопорушення, передбаченого ст. 441 КК України. На підставі аналізу доктринальних підходів до визначення загального, родового, безпосереднього об'єктів кримінального правопорушення, обґрунтовано, що екоцид відноситься до кримінальних правопорушень родовим об'єктом яких є суспільні відносини у сфері забезпечення миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, безпосереднім об'єктом екоциду виступають суспільні відносини у сфері забезпечення екологічної безпеки людства, а додатковим факультативним об'єктом – життя та здоров'я людей.

Ключові слова: екоцид, кримінальне правопорушення, міжнародний злочин, об'єкт кримінального правопорушення, безпека людства, збройна агресія проти України.

Постановка проблеми. Кримінальний кодекс України у статті 441 встановлює відповідальність за екоцид, який віднесено до злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Водночас, у сучасній кримінально-правовій доктрині відсутній єдиний підхід до визначення об'єкта цього злочину. Так, В.Г. Яворська зазначає, що сучасні підходи до тлумачення екоциду у науковій літературі ґрунтуються переважно на розумінні екологічної безпеки як цілісного соціального блага, що підлягає захисту. При цьому вчена акцентує увагу на тому, що законодавче формулювання містить оціночні поняття, які можуть спричинити неоднакове тлумачення у правозастосовній практиці, що, у свою чергу, створює ризики правової невизначеності [1]. Інший підхід запропоновано І.А. Елізбарян, яка розглядає об'єкт екоциду не через категорію «навколишнє природне середовище», а через сукупність його окремих складових – земельних, водних, лісових та інших природних ресурсів і які підлягають самостійному правовому захисту. Такий підхід ґрунтується на тому, що різні елементи природного середовища можуть відрізнятися за юридичною значущістю та ступенем суспільної небезпеки їх знищення чи пошкодження [2].

У свою чергу, Ю. В. Нікітін та Д. Ю. Нікітін наголошують на необхідності узгодження предмета та обсягу кримінально-правового захисту при кваліфікації екоциду з міжнародними стандартами, зокрема з положеннями та доктринальними розробками у межах Римського статуту Міжнародного кримінального суду [3].

На нашу думку, відсутність єдиного підходу до визначення об'єкта екоциду ускладнює практичне застосування статті 441 КК України та зумовлює необхідність подальших наукових досліджень у цьому напрямі. Водночас сучасні виклики, пов'язані з масштабними екологічними наслідками збройних конфліктів, актуалізують потребу у формуванні чіткого та узгодженого підходу до визначення об'єкта цього кримінального правопорушення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика кримінально-правової характеристики екоциду, зокрема визначення його об'єкта, неодноразово ставала предметом наукових досліджень у вітчизняній доктрині. Значний внесок у розроблення зазначеної тематики зробили такі науковці, як: Д.В. Бойчук, І.А. Елізбарян, М.П. Куцевич, С.М. Мохончук, Д.Ю. Нікітін, Ю.В. Нікітін, В.П. Попович, О.М. Шуміло, В.Г. Яворська та інші. Водночас, попри значну кількість наукових праць, питання визначення об'єкта екоциду залишається дискусійним. Найвні підходи здебільшого мають фрагментарний характер і не забезпечують комплексного розуміння елементу цього складу кримінального правопорушення, що зумовлює необхідність подальшого дослідження.

Метою статті є дослідження об'єкта кримінального правопорушення, передбаченого ст. 441 КК України, з урахуванням сучасних доктринальних підходів.

Викладення основного матеріалу. Об'єкт кримінального правопорушення є одним із обов'язкових елементів складу кримінального правопорушення, який визначає його соціально-політичну сутність, ступінь суспільної небезпечності та має вирішальне значення для правильної кваліфікації діянь та притягнення винних осіб до відповідальності [4, с. 70].

У сучасній кримінально-правовій науці існує значна кількість досліджень, присвячених визначенню об'єкта кримінального правопорушення. Водночас єдиної точки зору щодо сутності цього поняття досі не сформовано. У юридичній літературі представлені різні підходи до його тлумачення, що свідчить про складність, багатогранність та дискусійність цієї категорії.

Традиційно у доктрині кримінального права об'єкт кримінального правопорушення визначається як «суспільні відносини, на які посягає кримінальне правопорушення, завдаючи їм певну шкоду, і які поставлені під охорону закону про кримінальну відповідальність» [5, с. 120; 6, с. 85; 7, с. 142].

Водночас С. Колос зазначає, що визначення об'єкта кримінального правопорушення як сукупності суспільних відносин є занадто загальним і широким. На його думку, об'єкт як елемент складу кримінального правопорушення вужчий і конкретніший, оскільки будь-яке злочинне діяння найчастіше посягає не на всі, а лише на окремі елементи суспільних відносин. У зв'язку з цим, дослідник пропонує розглядати об'єкт кримінального правопорушення як охоронювані кримінальним законом соціальні цінності проти яких спрямоване діяння і яким заподіюється або може бути заподіяна шкода [8, с. 198].

Разом із тим, існують й альтернативні підходи до розуміння цього поняття. Так, Р.В. Вереша вважає, що об'єкт, як елемент складу кримінального правопорушення – це цінності, що охороняються кримінальним законом, проти яких спрямоване кримінально протиправне діяння і яким воно може заподіяти або заподіє шкоду [9, с. 127]. У свою чергу С.Б. Гавриш вважає, що об'єктом кримінального правопорушення є правове благо як певна цінність, тобто матеріальні явища: життя, здоров'я, гідність, майно, природні об'єкти тощо [10, с. 64].

Схожу позицію займає і П.Л. Фріс, який під об'єктом кримінального правопорушення розуміє блага, цінності та інтереси як загальносуспільні, так і особисті. Це може бути національна безпека, життя, здоров'я, воля та гідність людини, власність, довкілля, громадська безпека та інше [11].

При цьому, П.П. Андрушко вважає, що жодна із концепцій об'єкта кримінального правопорушення не може вважатися єдиною правильною («істиною в останній інстанції»), кожна із них має право на існування, оскільки має як позитивні об'єктивно безспірні моменти, так і спірні чи неприйнятні моменти, перш за все з методологічного погляду [12].

Отже, узагальнюючи наведені наукові підходи, приходимо до висновку, що загальним об'єктом кримінального правопорушення є суспільні відносини, які перебувають під охороною кримінального закону.

Слід звернути увагу, що у науці кримінального права усталеним є два підходи до класифікації об'єктів кримінального правопорушення – «по вертикалі» і «по горизонталі».

На думку І.О. Бандурки, у зв'язку з різноманітністю суспільних відносин, на які посягають злочини і які є об'єктами таких кримінальних правопорушень така класифікація є необхідною, оскільки вона сприяє більш повному розкриттю сутності та значимості об'єктів злочину [13, с. 72].

Так, найпоширенішою у кримінальному праві є триступенева класифікація об'єктів «за вертикаллю» (загальний, родовий та безпосередній). На думку авторів підручника «Кримінальне право України: Загальна частина» за редакцією професорів В.Я. Тація, В.І. Тютюгіна, В.І. Борисова, така класифікація цілком відповідає потребам практики, є дуже логічною, оскільки ґрунтується на співвідношенні філософських категорій «загального», «особливого» та «окремого». Така класифікація дає змогу визначити об'єкти кримінально-правової охорони на різних рівнях їх узагальнення [5, с. 123].

З огляду на наведені теоретичні положення вважаємо за доцільне проаналізувати об'єкт екоциду в межах триступеневої класифікації об'єктів кримінального правопорушення.

Як зазначають В.Я. Тація та Ю.А. Пономаренко, уся сукупність суспільних відносин, що охороняється кримінальним законом від кримінальних правопорушень, є загальним об'єктом кримінального правопорушення.

Загальний об'єкт на кожен окремий визначений момент часу є стабільним, але з плином часу є динамічним, оскільки внаслідок змін у кримінальному законі окремі суспільні відносини можуть додаватися до нього (братися під кримінально-правову охорону), а інші – вилучатися з нього (виводитися з-під кримінально-правової охорони). Обсяг загального об'єкта кримінального правопорушення на кожний окремо взятий момент часу свідчить, зокрема, про обсяг криміналізації у відповідному кримінальному законі і, загалом, про стан здійснення кримінально-правової політики в державі [14, с. 209].

У межах загального об'єкта кримінальних правопорушень виділяють родовий об'єкт. Зауважимо, що характеризуючи родовий об'єкт кримінального правопорушення в теорії кримінального права усталеним є підхід, відповідно до якого найбільш повне уявлення про зміст родового об'єкта кримінального правопорушення забезпечує назва розділу Особливої частини КК України, у межах якого систематизовано групи однорідних або тотожних суспільних відносин, що охороняються нормами одного інституту [15, с. 95]. Саме законодавча систематизація норм у структурі Особливої частини відображає родову спрямованість кримінально-правової охорони та дає змогу окреслити коло суспільних відносин, що становлять об'єкт кримінально-правового захисту. Враховуючи зазначений підхід, родовий об'єкт екоциду слід визначити через його місце у системі Особливої частини КК України. Стаття 441 КК України розміщена у розділі XX «Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку», що свідчить про належність екоциду до групи кримінальних правопорушень, які посягають на суспільні відносини у сфері забезпечення миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку [16]. Пропонуємо детальніше зупинитися на характеристиці родового об'єкта кримінальних правопорушень, передбачених розділом XX Особливої частини КК України. Так, С.М. Мохончук зазначає, що цей розділ охоплює систему злочинів, які світове співтовариство розглядає як особливо, глобально небезпечні для всього людства, оскільки вони підривають основи усього миропорядку та можуть становити загрозу існуванню людства як такого [17, с. 80].

Водночас Д.В. Бойчук висловлює позицію, відповідно до якої кримінальні правопорушення, передбачені розділом XX КК України, не мають спільного родового об'єкта [18, с. 153].

На нашу думку, такий підхід є дискусійним. Незважаючи на різноманітність безпосередніх об'єктів окремих складів кримінальних правопорушень, законодавець об'єднав їх у межах одного розділу Особливої частини КК України саме за критерієм спільної родової спрямованості кримінально-правової охорони. Така систематизація свідчить про наявність єдиного комплексу суспільних відносин, що забезпечують мир, безпеку людства та міжнародний правопорядок.

Натомість А.В. Шевчук та М. Д. Дякура визначають родовий об'єкт кримінальних правопорушень цього розділу через: 1) мир; 2) безпеку людства; 3) міжнародний правопорядок [19, с. 389]. Аналогічної позиції дотримуються й автори підручника «Кримінальне право України: Особлива частина» за редакцією професорів В.Я. Тація, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна [20, с. 729].

Під миром у кримінально-правовій науці розуміють стан, що характеризується відсутністю ворожнечі, відкритих політичних суперечок між державами, війни та збройних конфліктів.

Безпека людства – це стан, за якого відсутня загроза війни, екологічної катастрофи чи інших дій, наслідком яких може бути масове знищення людей.

Міжнародний правопорядок являє собою встановлений міжнародно-правовими нормами порядок, який забезпечує мирне співіснування народів, міжнародне співробітництво та безпеку людства [19, с. 389].

Таким чином, аналіз положень кримінального закону та існуючих наукових підходів дає підстави для висновку, що родовим об'єктом екоциду є суспільні відносини, які забезпечують мир, безпеку людства та міжнародний правопорядок. Саме на ці суспільні відносини спрямоване посягання, передбачене ст. 441 КК України.

Встановлення родового об'єкта створює підґрунтя для дослідження безпосереднього об'єкта екоциду, оскільки саме він конкретизує ті суспільні відносини, на які безпосередньо посягає кримінальне правопорушення, передбачене ст. 441 КК України.

Аналіз наукової літератури свідчить про відсутність єдиного підходу до визначення безпосереднього об'єкта екоциду. Узагальнення наукових позицій дає підстави виокремити три основні підходи до його розуміння:

1. Безпека природи як середовища проживання людської спільноти. Дослідники відзначають, що одним із безпосередніх об'єктів екоциду є природне середовище, яке забезпечує життя та нормальну діяльність людської спільноти. Збереження природи розглядається як ключова умова підтримки екологічної рівноваги та стабільності навколишнього середовища [21, с. 301; 22, с. 607; 23, с. 384].

2. Суспільні відносини у сфері забезпечення екологічної безпеки людства. Цей підхід підкреслює, що безпосередній об'єкт екоциду – не лише стан природи, а й організовані дії людей та держави щодо її охорони [24, с. 664].

3. Екологічна безпека людства. Найпоширенішою у наукових джерелах є позиція, що безпосередній об'єкт екоциду полягає в порушенні екологічної безпеки людства. Вона передбачає такий стан навколишнього природного середовища, який дозволяє запобігати погіршенню екологічної обстановки та виникненню загрози для здоров'я людей [25, с. 309; 20, с. 740].

Отже, враховуючи наведені наукові підходи до визначення безпосереднього об'єкта злочину «екоцид», приходимо до висновку, що незважаючи на відмінності у формулюваннях, наведені підходи не суперечать один одному, а відображають різні аспекти одного й того самого об'єкта кримінально-правової охорони. Перший підхід акцентує увагу на природному середовищі як основі існування людства, другий – на суспільних відносинах у сфері забезпечення безпеки людства,

а третій – на екологічній безпеці людства як стану захищеності довкілля та результат належного функціонування природних і соціальних механізмів його захисту.

Вважаємо, що безпосереднім об'єктом екоциду є суспільні відносини у сфері забезпечення екологічної безпеки людства. Під екологічною безпекою людства при цьому слід розуміти стан захищеності довкілля та життєво важливих інтересів людини від масштабних, незворотних або довготривалих негативних наслідків.

Такий підхід поєднує як природну складову (стан екосистем), так і соціально-правову (суспільні відносини у сфері охорони довкілля), що найбільш повно відображає сутність екоциду як злочину міжнародного характеру.

Зауважимо, що у теорії кримінального права використовується класифікація безпосередніх об'єктів злочинів «по горизонталі». Сутність цієї класифікації полягає в тому, що на рівні безпосереднього об'єкта виділяють основний, додатковий і факультативний [26, с. 12]. З урахуванням зазначеного основним безпосереднім об'єктом екоциду слід вважати екологічну безпеку людства, а додатковим факультативним об'єктом при вчиненні екоциду беззаперечно, виступають життя та здоров'я людей. Саме таке розуміння безпосереднього об'єкта найбільш повно узгоджується як із соціальною природою об'єкта кримінального правопорушення, так і зі змістом диспозиції ст. 441 КК України.

Висновки. Проведене дослідження дає змогу прийти до висновку, що об'єкт кримінального правопорушення, передбачений ст. 441 КК України доцільно визначати з урахуванням загально визначеної у кримінальному праві класифікації об'єктів кримінального правопорушення за вертикаллю та горизонталлю. На підставі цього встановлено, що екоцид відноситься до злочинів, родовим об'єктом яких є суспільні відносини, які забезпечують мир, безпеку людства та міжнародний правопорядок, що узгоджується із розміщенням ст. 441 КК України у розділі XX Особливої частини КК України. Аналіз доктринальних підходів до визначення безпосереднього об'єкта екоциду свідчить про відсутність єдності наукових поглядів. Водночас запропоновані у літературі підходи не суперечать один одному, а характеризують різні аспекти одного й того самого об'єкта кримінально-правової охорони. Основним безпосереднім об'єктом екоциду є суспільні відносини у сфері забезпечення екологічної безпеки людства, під якою слід розуміти стан захищеності довкілля та життєво важливих інтересів людини від масштабних, довготривалих або незворотних негативних наслідків. Додатковим факультативним об'єктом цього кримінального правопорушення виступають життя та здоров'я людей.

Список використаних джерел

1. Яворська В.Г. Визначення поняття «екоцид» у міжнародному праві та Кримінальному кодексі України. *Централь-ноукраїнський вісник права та публічного управління*. 2023. №3. С. 83–89. DOI <https://doi.org/10.32782/cuj-2023-3-10>
2. Елізбарян І.А. Стан дослідження проблеми кримінальної відповідальності за екоцид. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2024. №2 (22). С. 308–318. DOI <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2024.22.314980>
3. Нікітін Ю.В., Нікітін Д.Ю. Кримінально-правова відповідальність за екоцид: національний та міжнародний вимір. *Ірпінський юридичний часопис*. 2019. № 2(19). С. 162–174. DOI [https://doi.org/10.33244/2617-4154-2\(19\)-2025-162-174](https://doi.org/10.33244/2617-4154-2(19)-2025-162-174)
4. Кримінальне право України: Загальна частина: тексти лекцій: навчально-методичний посібник / авт.: А. Я. Берш, В. П. Кедик, Е. Е. Кузьмін та ін.; за заг. ред. Н. А. Мирошніченко, Є. Л. Стрельцова; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса: Астропринт, 2022. 328 с.
5. Кримінальне право України: загальна частина: підручник / В.Я. Тацій, В.І. Тютюгін, В.І. Борисов та ін.; за ред. В.Я. Тація, В.І. Тютюгіна, В.І. Борисова. 6-те вид. перероб. і допов. Харків: Право, 2020. 584 с.
6. Кузнецов В.В., Савченко А.В. Теорія складу злочину: підручник. Київ: Алерта, 2012. 320 с.
7. Коржанський М.Й. Кримінальне право і законодавство України. Частина Загальна: курс лекцій. Київ: Атіка, 2001. 432 с.

8. Колос С. Об'єкт злочину у науці кримінального права. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 11. С. 196–199.
9. Вереша Р.В. Кримінальне право України. Загальна частина. Вид. 10-те, перероб. та допов. Київ: Алерта, 2024. 604 с.
10. Гавриш С.Б. Кримінально-правова охорона довкілля в Україні: проблеми теорії, застосування і розвитку кримінального законодавства : монографія. Київ: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 2002. 634 с.
11. Фріс П.Л. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник для студ. вищ.навч.закл. вид. 3-те, доп. і перероб. Одеса: Фенікс, 2014. 468 с.
12. Андрушко П.П. Злочини проти виборчих прав громадян та їх права брати участь у референдумі: кримінально-правова характеристика: монографія. Київ: КНТ, 2007. 325 с.
13. Бандурка І.О. Об'єкт злочину як кримінально-правова категорія. *Право.ua*. 2015. № 2. С. 70–75.
14. Тацій В.Я., Пономаренко Ю.А. Об'єкт кримінального правопорушення. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2022. №2 (18). С. 207–210. DOI <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2022.18.267697>
15. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / А.А. Васильєв, Є.О. Гладкова, О.О. Житний та ін.; за заг. ред. О.М. Литвинова; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 428 с.
16. Кримінальний кодекс України : Закон від 05.04.2001 р. № 2341–III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 27.06.2026).
17. Мохончук С.М. Кримінально-правова охорона миру та безпеки людства : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08, 12.00.11. Харків, 2014. 447 с.
18. Бойчук Д.В. Загальний правовий аналіз злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку в контексті Кримінального кодексу України. *Наукові записки. Серія: Право*. 2018. № 5. С. 151–156.
19. Шевчук А.В., Дякур М.Д. Кримінальне право України (Особлива частина) : навч. посіб. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2013. 472 с.
20. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / В.Я. Тацій, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. ; за ред. В.Я. Тація, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. 6-те вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2021. 768 с.
21. Савченко А.В. Кримінальне право України. Загальна та Особлива частини (у схематичних діаграмах): навч. посіб. / А.В. Савченко, Ю.Л. Шуляк. Київ: Центр учбової літератури, 2015. 312 с.
22. Кримінальне право України. Особлива частина. Альбом схем : навчальний посібник / О.В. Авраменко, С.Я. Бурда, І.Б. Газдайка-Василишин та ін.; за ред. М.В. Карчевського. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. 616 с.
23. Кримінальне право України. Особлива частина. Навчальний посібник за заг. ред. Топчія В.В. Конспект лекцій. 2021. 411 с.
24. Кримінальне право України. Особлива частина: підручник / за заг. ред. доктора юрид. наук, проф. В.В. Сухоноса. Суми: ПФ «Видавництво “Університетська книга”», 2020. 672 с.
25. Кримінальне право України. Особлива частина : навчальний посібник / Попович О.В., Томаш Л.В., Латковський П.П., Бабій А.Ю. Чернівці, 2022. 319 с.
26. Балобанова Д.О., Газдайка-Василишин І.Б. Об'єкт кримінального правопорушення: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. 44 с.

References

1. Iavorska, V.H. (2023). Vyznachennia poniattia «ekotsyd» u mizhnarodnomu pravi ta Kryminalnomu kodeksi Ukrainy [Definition of the concept of “ecocide” in international law and the Criminal Code of Ukraine]. *Tsentrlnoukraiynskyi visnyk prava ta publichnogo upravlinnia*, 3, 83–89. DOI: <https://doi.org/10.32782/cuj-2023-3-10> [in Ukrainian].
2. Elizbarian, I.A. (2024). Stan doslidzhennia problemy kryminalnoi vidpovidalnosti za ekotsyd [The State of Research on the Issue of Criminal Liability for Ecocide]. *Visnyk Asotsiatsii kryminalnogo prava Ukrainy*, 2 (22), 308–318. DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2024.22.314980> [in Ukrainian].
3. Nikitin, Yu.V., & Nikitin D.Iu. (2019). Kryminalno-pravova vidpovidalnist za ekotsyd: natsionalnyi ta mizhnarodnyi vymir [Criminal Liability for Ecocide: National and International Dimensions]. *Irpinskyi yurydychnyi chasopys*, 2(19), 162–174. DOI: [https://doi.org/10.33244/2617-4154-2\(19\)-2025-162-174](https://doi.org/10.33244/2617-4154-2(19)-2025-162-174) [in Ukrainian].
4. Kryminalne pravo Ukrainy: Zahalna chastyna: teksty lektsii (2022) [Criminal Law of Ukraine: General Part: Lecture Notes]: navchalno-metodychnyi posibnyk. / avt. : A. Ya. Bersh, V. P. Kedyk, E. E. Kuzmin ta in. ; za zah. red. N. A. Myroshnychenko, Ye. L. Streltsova ; Nats. un-t «Odes. yuryd. akad.». Odesa : Astropynt. 328 s. [in Ukrainian].
5. Kryminalne pravo Ukrainy: zahalna chastyna (2020) [Criminal Law of Ukraine: General Part]: pidruchnyk. / V.Ia. Tatsii. V.I. Tiutiuhin, V.I. Borysov ta in.; za red. V.Ia. Tatsiia, V.I. Tiutiuhina, V.I. Borysova. 6-te vyd. pererob. i dopov. Kharkiv: Pravo, 584 s. [in Ukrainian].
6. Kuznetsov, V.V., & Savchenko A.V. (2012). Teoriia skladu zlochyну [Theory of the elements of a crime]: pidruchnyk. Kyiv: Alerta. 320 s. [in Ukrainian].
7. Korzhanskyi, M.I. (2001). Kryminalne pravo i zakonodavstvo Ukrainy. Chastyna Zahalna: kurs lektsii [Criminal Law and Legislation of Ukraine. General Part: A Course of Lectures]. Kyiv: Atika. 432 s. [in Ukrainian].
8. Kolos, S. (2018). Obiekt zlochyну u nautsi kryminalnogo prava [The object of a crime in the science of criminal law]. *Pidpryiemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, 11, 196–199. [in Ukrainian].
9. Veresha, R.V. (2024). Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna [Criminal Law of Ukraine. General Part]. Vyd. 10-te, pererob. ta dopov. Kyiv: Alerta. 604 s. [in Ukrainian].
10. Havrysh, S.B. (2002). Kryminalno-pravova okhrona dovkillia v Ukraini: problemy teorii, zastosuvannia i rozvytku kryminalnogo zakonodavstva [Criminal Law Protection of the Environment in Ukraine: Issues of Theory, Application, and the Development of Criminal Legislation] : monohrafiia. Kyiv: In-t zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy. 634 s. [in Ukrainian].
11. Fris, P.L. (2014). Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna [Criminal Law of Ukraine. General Part]: pidruchnyk dlia stud. vyshch.navch.zakl. vyd. 3-te, dop. i pererob. Odesa: Feniks. 468 s. [in Ukrainian].

12. Andrushko, P.P. (2007). Zlochyny proty vyborchych prav hromadian ta yikh prava braty uchast u referendumi: kryminalno-pravova kharakterystyka [Crimes against citizens' electoral rights and their right to participate in a referendum: criminal law characteristics]: monohrafiia. Kyiv: KNT. 325 s. [in Ukrainian].
13. Bandurka, I.O. (2015). Obiekt zlochnu yak kryminalno-pravova katehoriia [The object of a crime as a criminal law category]. *Pravo.ua*. 2015. № 2. S. 70–75. [in Ukrainian].
14. Tatsii V.Ia., & Ponomarenko Yu.A. (2022). Obiekt kryminalnoho pravoporushennia [Object of a criminal offense]. *Visnyk Asotsiatsii kryminalnoho prava Ukrainy*, 2 (18), 207–210. DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2022.18.267697> [in Ukrainian].
15. Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna (2020) [Criminal Law of Ukraine. General Part]: pidruchnyk. / A. A. Vasyliiev, Ye. O. Hladkova, O. O. Zhytnyi ta in.; za zah. red. O. M. Lytvynova; MVS Ukrainy, Kharkiv. nats. un-t vnutr. sprav. Kharkiv, 428 s. [in Ukrainian].
16. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy No 2341–III vid 5 kvitnia 2001 roku [Criminal Code of Ukraine: Law of Ukraine No 2341-III dated April 5, 2001]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (data zvernennia: 27.06.2026) [in Ukrainian].
17. Mokhonchuk, S.M. (2014). Kryminalno-pravova okhrona myru ta bezpeky liudstva [Criminal law protection of peace and security of humankind]. Doctor's thesis. Kharkiv, 447 s. [in Ukrainian].
18. Boichuk, D.V. (2018). Zahalnyi pravovyi analiz zlochniv proty myru, bezpeky liudstva ta mizhnarodnoho pravoporiadku v konteksti Kryminalnoho kodeksu Ukrainy [A general legal analysis of crimes against peace, the security of humanity, and the international legal order in the context of the Criminal Code of Ukraine]. *Naukovi zapysky. Seriia: Pravo*, 5, 151–156. [in Ukrainian].
19. Shevchuk, A. V., & Diakur M. D. (2013). Kryminalne pravo Ukrainy (Osoblyva chastyna) [Criminal Law of Ukraine (Special Part)]: navch. posib. Chernivtsi: Chernivetskyi nats. un-t. 472 s. [in Ukrainian].
20. Kryminalne pravo Ukrainy: Osoblyva chastyna (2021) [Criminal Law of Ukraine: Special Part]: pidruchnyk. / V.Ia. Tatsii, V.I. Borysov, V.I. Tiutiuhin ta in. ; za red. V.Ia. Tatsiia, V.I. Borysova, V.I. Tiutiuhina. 6-te vyd., pererobl. i dopov. Kharkiv : Pravo. 768 s. [in Ukrainian].
21. Savchenko, A.V. (2015). Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna ta Osoblyva chastyny (u skhematychnykh diahramakh) [Criminal Law of Ukraine: General and Special Parts (in Schematic Diagrams)]: navch. posib. / A.V. Savchenko, Yu.L. Shuliak. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury. 312 s. [in Ukrainian].
22. Kryminalne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna. Albom skhem (2024) [Criminal Law of Ukraine. Special Part. Album of Diagrams.]: navchalnyi posibnyk. / O. V. Avramenko, S. Ya. Burda, I. B. Hazdaika-Vasylyshyn ta in.; za red. M. V. Karchevskoho. Lviv: Lvivskyi derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav. 616 s. [in Ukrainian].
23. Kryminalne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna (2021) [Criminal Law of Ukraine. Special Part]. Navchalnyi posibnyk za zah. red. Topchiia V.V. Konspekt leksii. 411 s. [in Ukrainian].
24. Kryminalne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna (2020) [Criminal Law of Ukraine. Special Part]: pidruchnyk. / za zah. red. doktora yuryd. nauk, prof. V.V. Sukhonosa. Sumy: PF «Vydavnytstvo “Universytetska knyha”». 672 s. [in Ukrainian].
25. Kryminalne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna (2022) [Criminal Law of Ukraine. Special Part]: navchalnyi posibnyk. / Popovych O.V., Tomash L.V., Latkovskyi P.P., Babii A.Iu. Chernivtsi. 319 s. [in Ukrainian].
26. Balobanova, D.O., & Hazdaika-Vasylyshyn I.B. (2024). Obiekt kryminalnoho pravoporushennia [Object of a criminal offense]: navchalnyi posibnyk. Lviv: Lvivskyi derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav, 44 s. [in Ukrainian].

Sybirtseva Liudmyla,

Postgraduate Student at the Department of Criminal Law and Criminology,
Faculty of Training Specialists for Pre-trial Investigation Bodies of the National Police of Ukraine
(Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi)
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-7322-5763>

THE OBJECT OF THE CRIMINAL OFFENSE UNDER ARTICLE 441 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE

The article examines the object of the criminal offense under Article 441 of the Criminal Code of Ukraine. The author analyzes the theoretical approaches developed in criminal law doctrine regarding the concept of the object of a criminal offense and substantiates the necessity of determining the object of ecocide through the generally accepted vertical and horizontal classifications of criminal offense objects.

It is emphasized that the general object of a criminal offense is the entire aggregate of social relations protected by criminal law. Particular attention is paid to defining the generic object of ecocide, taking into account the placement of Article 441 of the Criminal Code of Ukraine within Section XX of the Special Part of the Code, titled “Criminal Offenses Against Peace, the Security of Humanity, and the International Legal Order”. The article analyzes the existing scientific approaches to defining the generic object of criminal offenses provided for in this chapter. The author substantiates that the legislative systematization of the relevant criminal law provisions indicates the existence of a common complex of social relations ensuring peace, the security of mankind, and international legal order. Accordingly, it is concluded that these social relations constitute the generic object of ecocide.

Special attention is devoted to the analysis of doctrinal approaches to determining the direct object of ecocide. The article identifies and examines three principal scientific approaches: understanding the direct object as the natural environment serving as the basis for human existence; as social relations in the field of ensuring the environmental security of mankind; and as the environmental security of mankind itself. It is argued that these approaches are complementary rather than

contradictory, as they reflect different aspects of the same object of criminal law protection. Based on a comprehensive analysis of criminal law doctrine, the author concludes that the direct object of ecocide should be defined as social relations in the field of ensuring the environmental security of mankind, understood as a state of protection of the environment and the vital interests of humanity from large-scale, long-term, or irreversible adverse consequences.

The article also substantiates that, within the horizontal classification of criminal offense objects, the primary direct object of ecocide is the environmental security of mankind, whereas human life and health constitute its additional optional object. This approach reflects the social nature of the offense and corresponds to the legal construction of Article 441 of the Criminal Code of Ukraine.

It is concluded that the proposed approach ensures a systemic interpretation of the object of the crime of ecocide, facilitates the correct legal classification of this criminal offense, aligns with the general theory regarding the object of a criminal offense, and takes into account the international legal nature of ecocide as a crime that infringes upon the environmental security of humanity.

Key words: *ecocide, criminal offense, international crime, object of a criminal offense, security of humanity, armed aggression against Ukraine.*

Дата першого надходження статті до видання: 17.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 04.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 15.10.2026